

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

24.1. Історії України

Голова - проф. С.Б. Буравченкова
Секретар - проф. Н.М. Левицька

1. Руїна – сумна доба державного самогубства

Анастасія Пітик, Світлана Буравченкова
Національний університет харчових технологій

Вступ. Доба Руїна (1657-1676 роки) – величезна трагедія в історії нашого народу, коли він не тільки втратив реальний шанс створити свою державу, а й зазнав страшених людських, матеріальних та духовних втрат. Наслідки цих втрат даються взнаки і сьогодні. На жаль, наступники Б.Хмельницького не лише не зуміли довершити започатковану ним справу державотворення, а й своїми безрозсудними вчинками, занесли її, призвівши до так званої Руїни - гострої кризи української державності другої пол. XVII ст.

Матеріали і методи: При дослідженні теми використовувались методи історизму, об'єктивізму, порівняльного аналізу та узагальнення, що допомогли виділити основні причини та наслідки цього трагічного періоду в історії українського народу.

Результати: Деякі історики пов'язують добу Руїни з правлінням трьох гетьманів – ставлеників Москви (І. Брюховецького, Д. Многогрішного та І. Самойловича) й обмежують Лівобережною Україною (1663-1687). Інші історики вважали, що Руїна відносилась як до Лівобережжя, так і до Правобережжя і тривала від смерті Б. Хмельницького до початку правління І. Мазепи (1657 – 1687). Невчухала боротьба і на Запоріжжі, де вона над цими колись вільними землями була такою ж запеклою, як і на Гетьманщині. По смерті Б. Хмельницького його неповнолітній син Юрій був замінений Виговським. Порушення принципу спадкового гетьманства породило серед старшини спокус боротьби за владу. У внутрішній політиці Виговський спочатку виступив за пріоритетну роль шляхти. На початку 1658 р. Виговський дає польському королеві згоду на визнання сюзеренітету. Обурена козацька старшина збирає військо і розпочинає громадянську війну. Гетьман розгромив повстання і жорстоко покарав його учасників. А вже 16 вересня 1658 р. підписується Гадяцький трактат, згідно з яким Україна як «Руське князівство» входила до Речі Посполитої на правах формально рівного суб'єкта федерації. Органи влади формувалися за польським зразком. Проте це не знайшло підтримки серед українського народу. А запорожці відкрито готувалися до виступу. У цей час війну проти гетьмана починає Росія. За допомогою кримських татар Виговський у липні 1659 р. розгромив російські війська. Російські війська і повстали

козаки завдають поразки Виговському, і той змушений тікати до Польщі. У вересні 1659 гетьманом знову проголошується Хмельницький. Він підписує з царським урядом нові Переяславські статті 1659 р., які фактично визнавали статус української обмеженої автономії України у складі Росії. Але вже у 1660 р. Хмельницький розриває спілку з Москвою і підписує з Польщею Слободищенський трактат. Це викликало неоднозначну реакцію українського народу, і Україна фактично розділилася на дві частини – Правобережну (Польща) та Лівобережну (Росія). У 1663 р. Хмельницький зрікається гетьманства, його місце посідає Тетеря. Того ж року на «Чорній раді» лівобережним гетьманом обирають Брюховецького. У 1665 р. він підписує з Росією Московські статті. Це призвело до повстання, під час якого його було вбито. У цей час на Правобережній Україні вибухає антифеодалне повстання, яке зумовило крах гетьманства Тетері. Гетьманом обирають Дорошенка. Головною його метою було звільнення та об'єднання України. У 1667 р. Росія і Польща укладають за спиною України Андрусівське перемир'я, яке поділило Україну. У складі Росії залишилася Лівобережжя з Києвом, Правобережжя переходить до Польщі. Запоріжжя перебувало під владою обох держав. Восени 1667 р. польський король визнає суверенітет гетьманату на Правобережній Україні. Дорошенко на Лівобережжі у 1668 проголошує себе гетьманом всієї України. Але поновлюється військова активність Польщі. У березні 1669 р. Многогрішний обирається гетьманом і водночас затверджуються Глухівські статті, який з частиною козацької старшини переходять на бік Росії. А на Правобережжі, Дорошенко змушений був посилити протурецьку орієнтацію. 1672 р. Туреччина починає війну проти Польщі й за допомогою козаків здобуває перемогу. Підписана Бучацька мирна угода означала входження Правобережжя до складу Туреччини. На Лівобережжі 1672 гетьманом обраний Самойлович. У вересні 1676 Дорошенко скидає гетьманські повноваження. Самойлович проголошується гетьманом обох боків Дніпра. У січні 1681 р. Росія, Туреччина і Крим підписують Бахчисарайську мирну угоду.

Як результат поразки українців у цій боротьбі стало підписання «Вічного миру» між Росією та Польщею у 1686-му році. Основними пунктами цього договору були: 1) Річ Посполита визнавала за Московією Лівобережну Україну, Київ, Запоріжжя, Чернігово-Сіверську землю з Черніговом і Стародубом (за відмову від претензій на Київ Польща отримувала 146 тис. компенсації);

2) Брацлавщина та Південна Київщина ставали нейтральною незаселеною зоною між Польщею і Московією;

3) Північна Київщина, Волинь і Галичина відходили до Польщі, а Поділля залишалося під владою Туреччини (в 1699 р. Поділля було приєднано до Польщі);

4) Московська держава анулювала попередні договори з Туреччиною і Кримським ханством, вступала до антитурецької «Священної Ліги» (Польща, Австрія, Венеція і Ватикан) і зобов'язувалася організувати військовий похід проти Кримського ханства.

Висновки. Отже, українська визвольна боротьба 1648-1676 закінчилася страшною поразкою для українського народу. Спроба об'єднання українських земель в цей час мала місце, але загострення внутрішньополітичної ситуації, зумовлене постійним втручанням Росії не дали змоги це зробити. Москва створює багато негативних антиукраїнських процесів. Наслідками Руїни стали ліквідація державних інституцій у Правобережній Україні, втрата великої кількості її населення, занепад господарського та культурного життя. Рештки самоуправління зберігались лише на Лівобережжі. Об'єднуються українські землі тільки після поділу Польщі, але, зрозуміло, під повною владою Російської імперії. Сама втрата в цей час свободи

призвела у майбутньому до жахливих сторінок української історії. Але чи могли ці події закінчитися перемогою для українців? Я вважаю, що ні. Тому що навіть незважаючи на внутрішні події всередині Гетьманщини або Запоріжжя, зовнішня загроза завжди була неминучою для тогочасної України. Але разом із тим національно-визвольна війна другої половини XVII ст. зумовила хоча б на короткий термін створення національної Української держави, зміцнивши традиції боротьби проти іноземного, соціального, національного і релігійного гніту, розвинувши в українському народі почуття національної самосвідомості.

Література

1. «Руїна та її наслідки» <http://narodna.pravda.com.ua/history/4c2d9d61abe2f/>
2. Крип'якевич І. П. Історія України. — Львів, 1992.
3. Субтельний О. Україна Історія – К., 2001